

נח ב

א. דברי הזהר הק' על "נבקעו כל מעיינות" והסברים

בקשר לפסוק¹ "בשנת שש מאות שנה לחיי נח... נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו", נאמר בזהר הק'²: "ובשית מאה שנין לשתיאתא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה". דהיינו: בשנת השש מאות לאלף השישי יפתחו שערי חכמה למעלה ומעיינות החכמה למטה והעולם יתוקן כדי שיוכל להכנס לאלף השביעי.

שני הענינים האלה: "תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא" (המרומים בתפוסת³: "נבקעו כל מעיינות תהום רבה" (מבועי דחכמתא לתתא) "וארובות השמים נפתחו" (תרעי דחכמתא לעילא) הם: חכמת התורה (עילא) וחכמות העולם (לתתא))⁴.

ואכן בזמן ההוא היתה התגלות יתירה בפנימיות התורה⁵.

(1) פרשתנו ז, יא.

(2) ח"א קיז, א. – בדפוסים שלפנינו לא הובא סיום הכתוב ("וארובות השמים נפתחו"). אבל ברא"ג הובא באוה"ח לזהר כאן, וכן בעטרת ראש (נה, א) משמע, שגרסי בזהר גם סיום הכתוב.

(3) רא"ג שבערה הקודמת.

(4) ס' אשמורת הבוקר (שאלוניקי, תרי"ב) לזהר.

(5) ועיי"ש בזהר (קית, א): וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין

בקשר לכך אמר אדמו"ר ה"צמח צדק⁶, שהקץ, שחושב לשנת תר"ח, היה העובדה שבשנה ההיא נדפס ספר לקוטי תורה, (ותכלית ביאת המשיח היא: "מלאה הארץ דעה את ה'"). וכמה שנים לפני כן נדפס ספר תורה אור (בתקצ"ז⁸). כאשר לימוד פנימיות התורה הוא באופן כזה – מתקיים מצב של "יתפרנסון"⁹ (לשון התיקוני זוהר ביחס ללימוד ספר הזהר, לשון שמשמעותה – פירוש ובירור), "ויפוצו"¹⁰ של מעיינות הבעש"ט, שהתגלותו היתה¹¹ קרוב לשנת ת"ק¹².

דחכמתא כו'. וראה דרך אמת שם. וראה בארוכה שיחה שנדפסה בסוף המשך תרס"ו. לקו"ש ח"ו ע' 206 ואילך.

(6) ראה תורת שלום ע' 237.

(7) ישעי' יא, ט. ובארוכה – רמב"ם בסיום והותם ספרו יד החזקה, עיי"ש (ושם הל' תשובה רפ"ט).

(8) ראה היום יום ע' טז. ובכ"מ.

(9) לשון התקו"ז (ת"ז בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזהר: יתפרנסון... כשיפורש להם אמיתות מאמרי כו'. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' יפורשו מאמרי העמוקים בהקדמות שגילה האר"ז וזה"ח כו' שיבינו כו' כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דביגין' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירוש המאמרים כו'. – ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

(10) אגה"ק דהבעש"ט – נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. ובכ"מ.

(11) שנת תצ"ד (לקו"ד ח"א לא, א. ועוד).

(12) עיין אוה"ח ר"פ צו.

שתכלית ושליומות כל נברא היא להיות מנוצל על-ידי יהודים בעבודת ה'.

וכך גם לגבי חכמות העולם¹⁶: הכוונה שבהתפתחותן הוא (בלשון התניא¹⁷) "להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו"

[אך כיוון ש"לאו כל מוחא סביל דא" – לא כל אדם מסוגל להגיע לדרגות אלה, שייך ענין זה רק ליחידי סגולה, כדברי אדמו"ר הזקן: "זהו טעמו של הרמב"ם והרמב"ן וסיעתן שעסקו בהן" ואדם שאיננו מסוגל לכך "מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלוקית"¹⁸].

ג. אין הכוונה ללימוד באוניברסיטאות

יש להבהיר, למרות שהדבר ברור מאליי, שאין הכוונה בכל הנ"ל לבעית הלימוד באוניברסיטאות וכיו"ב, שהוא ממש איסור חמור, וסכנה (וחמירה סכנתא מאיסורא^{18*}) שהרי כל האוירה וההשקפה חדורות בכפירה בהשגחה הפרטית של הקב"ה. מקובלת שם כדבר מובן מאליי ההנחה שאין שום כח

כן התפתחו או גם חכמות העולם באופן מיוחד.

וצריך להבין: מובן שהתגלות פנימיות התורה היא הכנה לאלף השביעי, כי בימות המשיח יהיה "מלאה הארץ דעה את ה'", וגילוי פנימיות התורה שהיא "מעין" של תורת המשיח, היא הכנה מתאימה לכך¹³. אך כיצד משמשת התפתחות חכמות העולם כהכנה לאלף השביעי?

ועוד: הוזהר הק' מביא את שני הענינים ב"חדא מחתא", ולכן מובן שישנה הדדיות ביניהם: התגלות חדשה בחכמת התורה (כהכנה לימות המשיח) "גרמה" להתפתחות בחכמות העולם, ויש להבין על מה מתבסס הקשר ביניהם, והלא חכמות העולם הם בדרגא נמוכה (לתתא) באין ערוך לדרגת חכמת התורה¹⁴ (לעילא), ובמיוחד פנימיות התורה?

ב. לנצל את חכמות העולם לעבודת ה'

העולם כולו ותכולתו נבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל"¹⁵ ו"כל מה שברא הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו"^{15*}. מובן, אם כך

(16) להעיר מדרמ"צ (סא, ריש ע"ב), דבכל נברא פרטי יש בחי' חכמה שהיא ראשית הנברא ומחכמה נמשך אח"כ לשאר חלקיו כו', ע"ש.

(17) ספ"ח.

(18) תניא שם. – דרגות שונות בלימוד חכמות העולם לש"ש, וכן דיוק לשון התניא "שיודע... הרמב"ם ורמב"ן ז"ל" – נת' בלקו"ש ח"י"ב ע' 197 ואילך.

(18*) חולין יוד, א.

(13) ראה תניא רפ"ז.

(14) ראה אוה"ת בראשית תצו, ב ואילך. שמיני ע' זו ואילך.

(15) אותיות דרע"ק ב'. פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

(15*) אבות ספ"ו.

בשר יחדיו כי פי ה' דבר" הוא מן הענינים העיקריים שיהיו בימות המשיח. גילוי האלקות לא יהיה רק באופן של "מלאה הארץ דעה את ה'". אלא גם "וראו כל בשר כי פי ה' דבר".

לא תהיה ראייה רק ב"עין השכל הרוחני" אלא (כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי²⁰) גם "ראיה גשמית בעין הגשמית", ולא רק "עין גשמית" אלא הבשר הגשמי עצמו יראה "כי פי ה' דבר" כפי הנלמד מן הנאמר בפסוק: "וראו כל בשר" ולא "וראו כל עיני בשר" (כמו "ותחזינה עינינו")²¹.

הקשר בין התפתחות חכמות העולם לבין הכנה לימות המשיח שייך לענין זה: ניצול חכמות העולם לעבודת ה' או לתורתו מועיל בהכנה ל"מעין" של "וראו כל בשר" – ראייה גשמית וממשית בעיני עבודת ה'.

ה. התפתחות בחכמות העולם ממחישה את ענין "עין רואה ואוזן שומעת"

דוגמא לדבר: אחד מכוחות הטבע שהתגלה והתפתח בשנים האחרונות (אם כי היה קיים מששת ימי בראשית בכל תקפו, אך לבני אדם לא היה ידוע על כך) הוא האפשרות לשמיעה מיידיית של קול ממקום מסויים למקום אחר

המתערב בחוקי העולם, ובחלקם המכריע נלמדים לימודי כפירה, אמונות ע"י¹⁹ וכו',

וברובם ככולם אינם קיימים גדרים בושע וצניעות, ולועגים לכל המתחשב בגדרים אלה, ולהיפך: כל הפרוץ יותר – נעלה יותר.

ומפורסם המצב האיום השורר בקמפוסים, בפנימיות, במקומות הטיול וכו', ואין להאריך בדבר מבהיל בכלל, ובמיוחד במידה איומה כ"כ.

מפורסמת הטענה שהוא (או היא) לא ינזק אלא יעמוד בנסיון – ומפורסמת גם התשובה, שאפילו צדיק גמור מבקש מהקב"ה בתחילת היום האחרון של שנת ה' 120 לחייו עוד לפני התפילה: "אל תביאנו לידי נסיון"¹⁹. וניתן להאריך בכך אך אין כאן מקומו.

ד. ניצול החכמות בעבודת ה' קשור בהכנה למשיח

כיוון שבזוהר קשורה התפתחות חכמות העולם בהכנה ל"אעלא בשביעאה", מובן שתועלתן בעבודת ה' מתבטאת בענין שהוא הכנה לימות המשיח. ונשאלת השאלה: כיצד?

הייעוד²⁰ "ונגלה כבוד ה' וראו כל

19) ראה רמב"ם פ"ב דהל' ע"ז, ה"ב: צונו הקב"ה שלא לקרות כו' ולא נהרהר כו' שלא תשאל ע"ד עבודתו כו' (עיי"ש ובה"ג).

19*) בברכות השחר (ברכות ס, ב). וראה סנהדרין קז, א.
20) ישעי' מ, ה.

*20) שער האמונה פכ"ה ואילך. וראה תניא פל"ז.

21) נוסח התפלה. וראה ישעי' נב, ח (הובא בתניא שם. שער האמונה רפכ"ז): כי עין בעין יראו גו'. ועוד.

משפיעה על האדם בשלימותה), וממילא ישפיע הדבר יותר²⁷ על המדות שבלב, ועל מחשבה דבור ומעשה.

במרחק רב. (על-ידי טלפון ויותר מכך²² על-ידי רדיו),

ולאחרונה גם ראיית האדם וראיית כל תנועותיו.

1. ישנם ענינים שנבראו מלכתחלה לשימוש מוגדר בקיום התורה והמצוות

כל עניני העולם נבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל", אך חז"ל מציינים דברים מסויימים ומדגישים שאלה נבראו מלכתחילה רק לשימוש מסויים לענין מוגדר של תורה ומצוות. לדוגמא: "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נברא? – בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק"²⁸.

כל עניני העולם שנבראו "בשביל התורה ובשביל ישראל", יכולה כוונת בריאתם להתממש על-ידי שמשתמשים בהם בפועל בעניני העולם (דברי רשות וכו'), ועל-ידי כך משיגים (מאוחד יותר) תועלת בעבודת ה'.

לא כן בענינים שנבראו, כדברי חז"ל, לשימוש מיוחד ומוגדר, לגבי "זהב", למשל, נאמר ש"לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב" – ניצולו לעניני העולם הוא ירידה לגביו, כי כל מטרת בריאתו לכתחילה היא, שישתמשו בו לצרכי המשכן והמקדש. (אלא שכדי שתהיה בחירה חפשית לאדם, לכן ברא ה' את הזהב באופן שאפשר להשתמש

אפשרות זו לשמוע כל הגה והגה של אדם, ממש ברגע בו הוא נשמע, בכל קצוי תבל, ולראותו, מבהירה באופן מוחשי את הענין של להבדיל, "עין רואה ואזן שומעת"²³, אם "אזן" שלמטה יכולה לשמוע מיד ("ועין" שלמטה – יכולה לראות) מה שנעשה בקצה העולם – קליחומר שקיים ענין זה לגבי ה"אזן" (או "עין") שלמעלה ("הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט"²⁴), ללא הגבלות חז"ל. כל מה שאדם עושה, ואפילו בחדרי חדרים, נקלט – באותו רגע ממש – על-ידי "עין רואה ואזן שומעת" (וממילא) "וכל מעשיך בספר נכתבים"²³.

ועל-ידי הדגמה מוחשית²⁵ זו תהיה התבוננותו בענין של "יהנה ה' נצב עליו וכו' ומביט עליו ובוהן כליות ולב אם עובדו כראוי"²⁶ באופן הקרוב יותר לתפיסה גשמית, ולא רק בדרך של השגה בשכל עיוני (שלא תמיד

22 ראה לקמן בפנים סעיף ז.

23 אבות פ"ב מ"א.

24 תהלים צד, ט. נת' בסה"מ קונט' ח"ב רעט, ב ואילך. ועוד.

25 ראה בארוכה סה"מ קונט' ח"א (רכו, ב ואילך) בנוגע למושלים, שע"י השגת אלקות היא במוחש ממש, עיי"ש. וראה לקמן הערה 40.

26 לשון התניא רפמ"א. וראה רמ"א או"ח בתחילתו. שו"ע אדה"ז שם (ובמהד"ת – סעיף ד"ה). ממז"נ ח"ג פנ"ב.

27 ראה שער האמונה שם (מה, א): ולהתפעל

ביותר מפני שהוא מקרוב יותר כו', ע"ש.

28 שמו"ר פל"ה, א (ועיי"ש עוד כיו"ב).

"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", וזאת באופן של "וראו כל בשר". ובאופן כזה יש לנצל את חכמות העולם להפצת פנימיות התורה (שהיא "מעין" תורתו של משיח) כדי שעל-ידי כך יהיה גילוי פנימיות התורה כהכנה לתורתו של משיח בשני הענינים הנ"ל: "מלאה הארץ דעה" ו"וראו כל בשר", ולפחות "מעין".

ודוגמא לכך: כאשר משתמשים ברדיו כדי להפיץ את פנימיות התורה, נשמע הענין הנלמד בפנימיות התורה, בגשמיות ובכל קצוי תבל.

ועוד: דברי החסידות שנלמדים ברדיו חודרים בכל העולם, וגם למקום שאין שם מקלט רדיו שיקלוט את הקול (שמתפשט, כידוע, בכל מקום, בפועל, ותפקיד המקלט הוא רק לקלוט את הקול ולעבדו אך לא לחדש קול).

וכך ישנו "מעין" של שני הענינים: (א) "מלאה הארץ דעה את ה'" – ללא הגבלות, בכל מקום ומקום. (ב) באופן של "וראו כל בשר" – הקול נשמע ברגע זה ממש בגשמיות.

ח. בחכמות העולם עצמן נראים ענינים של

פנימיות התורה

כל הענין הנ"ל, מבהיר רק כיצד משתמשים בחכמות העולם לענין אחר – לענין של תורה ומצוות. אך בחכמות העולם מצד עצמן איננו רואים שום שייכות לקדושה. ההתאחדות האמיתית בין חכמות העולם והתורה היא,

בז' לא רק "בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק".

הרעיון שהובא לעיל, כדוגמת ה"זהב", מתבטא גם בעניננו. בזהר הק' נקשרה התפתחות חכמות העולם עם התגלות (פנימיות) התורה, וזוהי הוכחה לכך, שזוהי כל כוונת התפתחות²⁹. (ואפשר לנצל לתועלת בענינים אחרים רק כדי שתהיה בחירה חפשית, כנ"ל).

כלומר, בכך שאפשר לקבל מחכמות העולם תועלת בעבודת ה', (כפי שנתבאר בסעיף ד') עדיין אין מתממשת התכלית האמיתית של התפתחותן, (כי באופן כזה אין הן אלא ענין של רשות שמועיל לעבודת ה').

הכוונה האמיתית מלכתחילה להתפתחותן היא ניצולן לענין של תומ"צ, ובעיקר להתגלות והפצת פנימיות התורה, שהרי בזהר נקשרת התפתחות חכמות העולם עם התגלות פנימיות התורה.

ז. השימוש בחכמות

העולם צריך להיעשות

בשני הענינים שיחודשו

בימות המשיח

כמוסבר בסעיף ד', מתבסס החידוש של ימות המשיח על שני ענינים:

29 ולהעיר מפרש"י בראשית א, ד (מדברי אגדה); מרז"ל (ושבת כה, ב. פרש"י תרומה כה, ה) בנוגע ל"תחש". ועוד.

30 ובמילא שזוהי כל מציאותו – ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 192 ואילך.

בלבד: אופן הצירוף שבין חלקיקיהם, התפשטותם וצמצומם וכו'. יותר ויותר נוטים למסקנה שנקודת המציאות מבוססת על התאחדות של שני עיניים: כמות ואיכות (חומר נושא הכוח (=אנרגיה) והכוח) [אחדות פשוטה היא באלוקות³⁵, ולכן מתבססת מציאות הנברא על התאחדות שני פרטים: כמות ואיכות³⁶].

וזהו הקשר בין התפתחות חכמות העולם לבין התגלות – להבדיל – פנימות התורה כהכנה לאלף השביעי³⁷, גילוי פנימיות התורה מביא ממילא³⁸ להתפתחות חכמות העולם, כי בדרך זאת³⁹ קיים "מעין" תורתו של משיח (שמגלה את אחדותו של הקב"ה בעולם) באופן של "מעין" הענין של "וראו כל בשר וגו'" – שהעולם עצמו

שבחכמות העולם בעצמן ייראו עיניים של פנימיות התורה³¹.

פנימיות התורה מגלה את האחדות הפשוטה³² של הקב"ה בעולם, ריבוי הנבראים איננו סתירה לאחדות הפשוטה של הקב"ה³³, כי אם, אדרבה, ריבוי הנבראים נובע דוקא מן האחדות הפשוטה של האלוקות, כפי שמבואר בכמה מקומות³⁴.

כיוון שהמציאות האמיתית של העולם היא אחדות פשוטה של אלקות, מתבטאת האחדות גם במציאות העולם עצמו, שגם בו תהיה "אחדות".

"אחדות" זו שבעולם (שבפנימיותה היא אחדות פשוטה של אלקות) מתגלה יותר ויותר על-ידי התפתחות חכמות העולם.

בעבר חשבו שכל אחד מכוחות הטבע הוא כוח נפרד בפני עצמו, והחומר שממנו בנוי העולם מורכב מיסודות שונים ורבים, אך ככל שמתקדמת התפתחות חכמות העולם, מכירים יותר בעובדה שהריבוי והפירוד שבין היסודות השונים הוא ענין חיצוני

(35) ראה מכתב – נדפס בלקו"ש חט"ז ע' 473-4.

(36) ראה הקדמת אבן עזרא לפי' עה"ת: ולמה ב"ת בתחלה להורות כי ה' אחד והנבראים שנים שהם עצם וצורה. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד סה"א. ולהעיר מבד קודש פ"ד ובהערות שם (וע' 19 שם). ואכ"מ.

(37) להעיר מרמב"ם הל' מלכים ספ"א (שנשמש ע"י הצנזור): וכל הדברים האלו כו' אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כלו לעבוד את ה' ביחד כו', עיי"ש בארוכה. – ומכ"ש וק"ו בנדר"ד.

(38) ראה בענין השירים (עצמות כו') דסעודת המלך (דרושי עבדים היינו – סידור רצג, סע"ד ואילך. ועוד).

(39) להעיר מהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ד"ה אחר כן): והנכבד שבמושכלות לצייר לנפשו אחדות הקב"ה כו' ששאר החכמות אינם אלא להרגיל בהם עד שיגיע לדעת האלקי כו', עיי"ש בארוכה.

(31) להעיר מהמשך הזוהר (דלעיל הערה 5): ובהואר זמנא אתגליא לכלא הה"ד (צפנ"ג, ג, ט) כי אז אהפוך אל עמי וגו'.

(32) "אחדות פשוטה, אחדות הוא מבלי בחי' ריבוי כלל ופשוט הוא מבלי התחלקות כלל כו'" (סה"מ תרע"ח ע' קלד).

(33) ואדרבה – כידוע המעלה ב"אחד" על "יחיד" – ראה תו"א נה, ב. אמ"ב שער הק"ש פ"ח ואילך. ועוד.

(34) ראה דרמ"צ מט, א. ועוד.

נעשה "כלי" לאחדות ה', ורואים את
ה"אחדות" בעולם עצמו.

ואז מגלים לפתע, שבעצם, האחדות
בעולם איננה אלא האחדות הפשוטה
של האלקות⁴⁰ (שמתגלה בפנימיות
התורה).

ועל-ידי כך "יתתקן עלמא לאעלא
בשביעאה" בקרוב ממש.

(משיחת ש"פ מקץ וש"פ משפטים תשכ"ו,
ד' מרחשון וכ"ח אדר, תשל"ז)

הנה"א את חלקו בעולם, והיינו הדברים הגשמי'
אשר ע"י משיג אלקות ה"ה רואה בהם ענין האלקי'
והיינו מה שרואה פרטי הנמשל בהמשל ואיך שהם
דבר אחד ממש כו", עיי"ש בארוכה.

(40) להעיר מסה"מ קונט' (דלעיל הערה 25),
שע"י המשלים כו' מדברים גשמיים "מברר ומזכך

